

Scenariusz lekcji przedmiotu Historia

Temat lekcji: *Wczesne średniowiecze na Mazowszu*

Opracowanie: Agnieszka Łukowska-Dziechciarz, Paweł Dziechciarz (www.archeologicznawarsztaty.pl)

Pod koniec epoki żelaza, w **okresie wędrówek ludów**, większość terenów ziem polskich, w tym obszary Mazowsza, zostało prawie całkowicie **opuszczonych**. Na to miejsce wkroczyli Słowianie. Rozpoczęło się **wczesne średniowiecze**.

Słowianie wykształcili się najprawdopodobniej na obszarze **Polesia** - krainy leżącej na pograniczu południowej Białorusi, północnej Ukrainy i niewielkiego skrawka wschodniej Polski. Następnie zaczęli zasiedlać pobliskie tereny, **dzieląc się na trzy grupy**: Wschodnich, Południowych i Zachodnich. Do tych ostatnich należały **plemiona polskie**.

Słowianie znani są z niewielkich, **otwartych osad** oraz charakterystycznych, **zagłębionych w ziemi drewnianych chat** - ziemianek i półziemianek. Budowali też **grody**, czyli obronne osady **otoczone wałem** - nasypem z ziemi wzmocnionym kamieniami i drewnianymi konstrukcjami. Słowianie byli świetnymi **rzemieślnikami**. Produkowali wyroby na potrzeby własne, na handel oraz na potrzeby **drużyn** - grup wojowników tworzących armie władców.

Ziemie Mazowsza zamieszkiwało zachodniosłowiańskie **plemię Mazowszan**. Zostali oni bardzo szybko, w początkowej fazie podbojów, włączeni do Państwa Mieszka I. Wtedy też rozpoczęła się powolna **chrystianizacja** tych terenów, a Mazowsze wkroczyło w **czasy historyczne**.

Cel główny

Zapoznanie uczniów z wiedzą o życiu Słowian na obszarze Mazowsza we wczesnym średniowieczu.

Proponowany wiek dzieci

- IV klasa SP, V klasa SP

Czas realizacji:

- 1 godzina lekcyjna (45 minut)

Odniesienie do podstawy programowej przedmiotu Historia

- Uczeń rozpoznaje Mazowszan jako jedno z plemion słowiańskich (klasa IV, V.1)
- Uczeń umiejscawia podbój Mazowsza w genezie Państwa Piastów (klasa V, V.1)
- Uczeń łączy pogaństwo i chrześcijaństwo z odpowiednimi etapami wczesnego średniowiecza – okresem plemiennym i okresem wczesnopiastowskim (klasa V, V.2)
- Uczeń opisuje życie codzienne mieszkańców wczesnośredniowiecznej Polski (klasa V, V.5)

Cele szczegółowe

- Uczeń poznaje i poprawnie posługuje się terminami: *wczesne średniowiecze, plemię, Mazowszanie, Słowianie, migracja, półziemianka, ziemianka, gród, rzemieślnik, pogaństwo*
- Uczeń rozpoznaje elementy grodu i potrafi je nazwać
- Uczeń zna przykłady zabytków archeologicznych datowanych na wczesne średniowiecze
- Uczeń wymienia przykłady ludności służebnej i rzemieślników z wczesnego średniowiecza

Metody pracy:

- Wykład z wykorzystaniem prezentacji multimedialnej
- Pogadanka objaśniająca
- Praca samodzielna z wykorzystaniem

Środki dydaktyczne:

- Prezentacja dotycząca archeologii (do pobrania ze strony internetowej Projektu)
- Karta pracy (załącznik 1)

Przebieg lekcji:

1. Czynności organizacyjne (5 minut)
 - a. Przywitanie, sprawdzenie obecności
2. Wprowadzenie do lekcji (5 minut)
 - a. Zapoznanie uczniów z tematyką lekcji
3. Realizacja tematu lekcji (30 minut)
 - a. Nauczyciel w formie krótkiego wykładu z wykorzystaniem zamieszczonej na stronie internetowej Projektu prezentacji multimedialnej (*slajd nr 30*) przedstawia uczniom syntetyczną charakterystykę wczesnego średniowiecza na Mazowszu.
 - b. Uczniowie na podstawie informacji zdobytych podczas słuchania prelekcji uzupełniają karty pracy; nauczyciel sprawdza i omawia rezultaty pracy.
4. Podsumowanie (5 minut)
 - a. Nauczyciel powtarza hasłowo najważniejsze poruszane zagadnienia oraz wskazuje odpowiednie strony w podręczniku prezentujące tę tematykę
 - b. Nauczyciel proponuje uczniom skorzystanie z Activity Book-ów dostępnych do pobrania na stronie projektu
 - c. Propozycja aktywności dla chętnych – zagraj z rodziną w grę planszową „Droga do Korony”, dotyczącą początków historii Polski (<https://archeologicznWarsztaty.pl/w-domu/gr-planszowa-droga-do-korony>) ([LINK](#))

Załącznik nr 1

Karta pracy

Oprac.: Agnieszka Łukowska-Dziechciarz, Paweł Dziechciarz (www.archeologicznawarszaty.pl)

Zadanie nr 1

Skreśl błędne słowa.

Na początku wczesnego średniowiecza na ziemiach polskich osiedlili się GERMANIE / SŁOWIANIE .
Najprawdopodobniej przybyli oni tutaj ZE WSCHODU / Z ZACHODU. Na ziemie polskie dotarł jeden z ich
odłamów, znany jako Słowianie WSCHODNI / ZACHODNI / POŁUDNIOWI. W początkach swojej historii
Słowianie zamieszkujący te tereny nie tworzyli zorganizowanych państw, tylko struktury zwane jako
PLEMIONA / DRUŻYNY. Obszary Mazowsza zostały zasiedlone przez WIŚLAN / MAZOWSZAN / POLAN.

Słowianie byli znani z budowy raczej niewielkich otwartych osad oraz charakterystycznych, wkopanych
w ziemię chat. Te wkopane pod sam dach to ZIEMNIAKI / ZIEMIANKI, a te wkopane do połowy
wysokości ścian to PÓŁZIEMNIAKI / PÓŁZIEMIANKI. Wznosili też osiedla obronne zwane jako
GRODY / ZAMKI. Były one otoczone przez fosy oraz MURY / BUNKRY / WAŁY, czyli obronne konstrukcje
usypane z ziemi wzmocnionej drewnem oraz kamieniami.

Zadanie nr 2

Rozpoznaj zabytki z wczesnego średniowiecza odkryte na Mazowszu i wpisz ich nazwy.

naczynie gliniane • moneta srebrna • paciorki szklane
żelazny miecz • metalowy pierścionek • koło drewniane

1

2

3

4

5

6

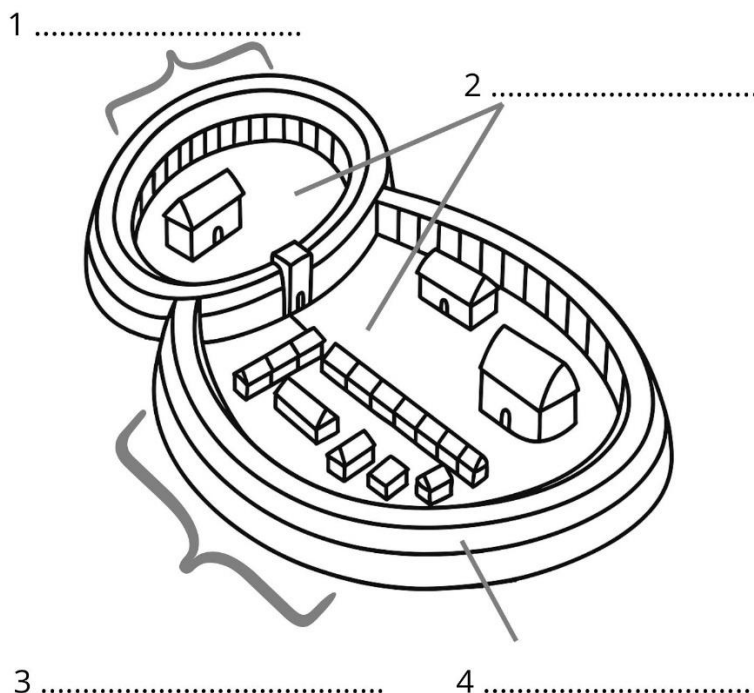
źródła ilustracji: 1-2. www.msh.m.pl; 3-4. www.pma.pl oraz Piotrowki, Wójcik „Targówek – tu zaczęła się Warszawa”. Warszawa 2008

Zadanie nr 3

Podpisz elementy osady obronnej (grodu) z czasów wczesnego średniowiecza.

słowa do wpisania:

WAŁ OBRONNY
PODGRODZIE
GRÓD GŁÓWNY
MAJDAN

Zadanie nr 4

Zapoznaj się z opisami rzemioł i zawodów służebnych, a potem podpisz rysunki.

rzemiosło	rzemieślnik	opis
bartnictwo	bartnik	drążenie barci (rodzaj dziupli) i zbieranie miodu i wosku od dziko żyjących pszczoł leśnych
bednarstwo	bednarz	wytwarzanie beczek i wiader z drewnianych deseczek (klepek)
garncarstwo	garncarz	lepienie naczyń z gliny
kołodziejstwo	kołodziej	wytwarzanie kół i innych elementów wozów
kowalstwo	kowal	wykuwanie przedmiotów z żelaza
mennictwo	mincerz	wybijanie monet
rogowiarstwo	rogownik	wytwarzanie przedmiotów z rogów, poroża i kości zwierząt
snycerstwo	snycerz	rzeźbienie w drewnie
szczytnictwo	szczytnik	wytwarzanie i naprawa tarcz
szewstwo	szewc	wytwarzanie i naprawa butów
tkactwo	tkacz / tkaczka	wytwarzanie tkanin metodą tkania
złotnictwo	złotnik	wytwarzanie biżuterii z metali szlachetnych

1

2

3

4

5

6

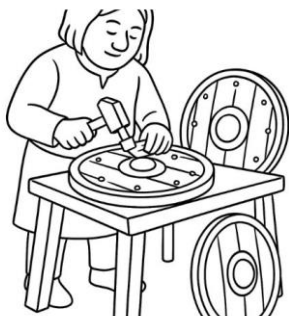
7

8

9

10

11

12

Zadanie nr 5

Zapoznaj się z rysunkiem słowiańskiej półziemianki z wczesnego średniowiecza. Użyj własnych słów i spróbuj opisać ten budynek. Napisz jakich użyto materiałów i jaka jest jego konstrukcja.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

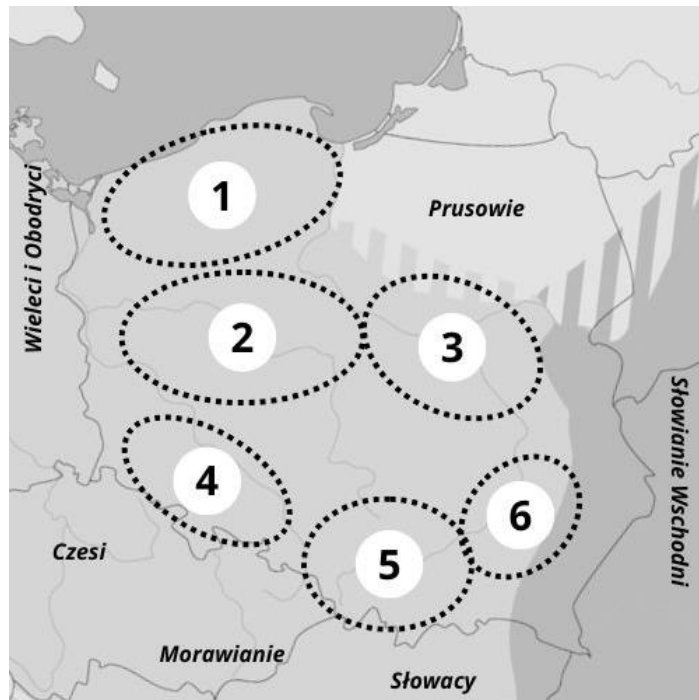
.....

.....

Zadanie nr 6

Spójrz na mapę. Rozpoznaj najważniejsze (największe) plemiona i wpisz ich nazwy.

słowa do
wpisania:
LĘDZIANIE
MAZOWSZANIE
POLANIE
POMORZANIE
ŚLĘŻANIE
WIŚLANIE

źródło mapy: www.zpe.gov.pl, Contentplus sp. s.o.o., na podstawie Wikimedia Commons, licencja CC BY-SA 3.0.

1 2 3
4 5 6

Zadanie nr 7

Spójrz na rzeźbę i jej opis. Z jakimi wierzeniami jest ona związana? Dlaczego tak uważasz? Zaznacz dobrą odpowiedź.

☐ wierzenie przedchrześcijańskie
(pogaństwo)

☐ chrześcijaństwo

kamienna rzeźba

Małocin koło Żuromina, VII w. n.e.
fot. Wikipedia / Muzeum Ziemi Zawkrzeńskiej w Mławie